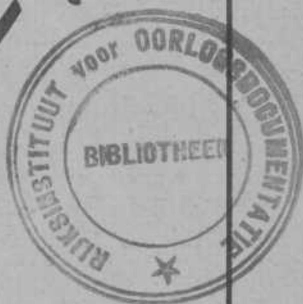
PRIJS 5 CENT

Werkloozen naar de hei!

„Fantasterij" en „Laster" blijken Waarheid

UITGAVE NENASU — POSTBUS 2 — LEIDEN

INLEIDING

Vier Amsterdammers, waaronder twee werkverschaffingsarbeiders en een gemeenteraadslid, hebben een tocht gemaakt naar de Drentsche heide.

Dáár immers liggen de kampen, waar honderden Amsterdamsche arbeiders, ver van hun huis en ver van hun gezin te werk zijn gesteld.

Talrijk en fel waren de klachten, die reeds binnenkwamen van de zijde der betrokken arbeiders.

Even talrijk en niet minder fel was ook altijd weer de ontkenning door de verantwoordelijke personen, van alle klachten, grieven en wantoestanden.

In de Tweede Kamer kon het gebeuren dat een minister van Sociale Zaken er geen ernstig woord aan wilde geven en slechts hooghartig zeide: „Fantasterij". Een wethouder van maatschappelijken steun in Amsterdam noemde het „laster".

De eigen aanschouwing bij den tocht naar Drenthe, leverde de feiten die in de navolgende bladzijden zijn beschreven.

Daarmede zijn de beschuldigingen van minister en wethouder, voor zoover betreft Amsterdam, afdoende weerlegd.

Daaruit blijkt tegelijk de juistheid van de in Kamer en gemeenteraad geuite klachten.

De gegeven opsomming van f e i t e n kan den arbeiders in geheel Nederland doen zien, hoe hun belangen worden verwaarloosd en op welke spottende wijze daarover door ministers en wethouders wordt gepraat.

Maar ook volksgenooten, die nog onder gelukkiger omstandigheden verkeeren, mogen er uit leeren, hoezeer de nood en ellende in ons Volk reeds zijn gestegen.

Laat de roep om „zorg voor eigen Volk" daarom steeds luider opstijgen, totdat ook heeren wethouders en ministers zich daarvoor niet langer doof kunnen houden!

J. DE HAAS.

I. DE ANGST VOOR DE WAARHEID.

„Hoe en onder welke omstandigheden leven de Amsterdamsche arbeiders die naar de werkverschaffingskampen in Drenthe worden uitgezonden?

Hoe staat het nu precies met de loonen? Wat is er waar van de tallooze klachten over huisvesting, behandeling en bejegening die ons elken dag opnieuw van de tewerkgestelden bereiken? Hoe is de geest onder de werkloozen die daar verblijven? Hoe is het mogelijk de bestaande toestanden te verbeteren?

Om op al deze vragen een juist en afdoend antwoord te kunnen geven, gebaseerd op feiten en eigen waarnemingen, hebben wij dezer dagen opnieuw een langdurig en uitgebreid onderzoek ter plaatse zelf ingesteld. Wij zullen onze bevindingen in de volgende bladzijden weergeven.

Nòg een belangrijke reden gaf aanleiding tot dezen tocht: Minister Van den Tempel, de marxistische minister van Sociale Zaken, maakte zich in de Tweede Kamer van de beschuldigingen van Woudenberg af met het woord: „Fantasterij", en wethouder Van Meurs, eveneens sociaal-democraat, wethouder van maatschappelijk steun in Amsterdam, sprak ten aanzien van een gelijkgerichte redevoering van het nat.-soc. raadslid Thomass van „laster".

Om elke nieuwe beschuldiging van „fantasterij" of „laster" in de kiem te smoren, hebben wij ons niet tevreden gesteld met het aanhooren en noteeren van klachten van tewerkgestelden, al dan niet onafhankelijk van elkaar en aan elkaar getoetst. Wij hebben een weg gezocht en gevonden om met eigen oogen de geuite klachten te onderzoeken door een persoonlijk bezoek aan een aantal werkverschaffingskampen.

Het resultaat daarvan is geweest, dat wij alle mogelijke omstandigheden die bij het probleem werkverschaffing behooren nauwkeurig hebben kunnen bestudeeren: in de kampen zelf, in de barakken, op de uitgestrekte heidevelden, waar gewerkt moet worden.

De vrees voor openbaarheid, die aan dit volksvijandige democratische stelsel eigen is, heeft dit niet gemakkelijk gemaakt. Bezoek van persvertegenwoordigers met oogen in het hoofd is in de hel van de werkverschaffing niet gewenscht. Hoogstens kan van tijd tot tijd een „salonbezoek" van tevoren zorgvuldig uitgezochte „ongevaarlijke" bladen worden toegestaan en dan nog alleen wanneer daarmede door de leiding van de kampen tevoren is rekening gehouden. Maar alle moeilijkheden zijn er slechts om overwonnen te worden.

Voordat wij een aanvang maken met de mededeeling van de resultaten van onze bezoeken aan de kampen in Drenthe, geven wij thans eerst een zeldzaam duidelijk bewijs van de angst-mentaliteit, die er in kampen en bij de autoriteiten bestaat voor het bekend worden van de juiste feiten in de werkverschaffingen.

Bezoek aan „Kloosterhaar"

Ons laatste bezoek van den dag betrof namelijk het werkkamp „Kloosterhaar" bij Mariënberg gemeente Hardenberg en dat niet ter verzameling van gegevens, maar om aan een van de medereizigers, een werklooze die zelf weken lang in de werkverschaffing heeft gewerkt, de gelegenheid te geven, zijn kleeren en verdere bezittingen weg te halen, die hij, na zijn schorsing uit deze werkverschaffing, in dit kamp had moeten achterlaten.

Bij aankomst bleek onmiddellijk, dat ook in dit kamp, in verband met de vorst, het werk was stopgezet, zoodat de arbeiders in afwachting waren van een vertrekgelegenheid naar Amsterdam terug.

De kok-beheerder van dit kamp beduidde aan den bestuurder van onze

wagen, kam. Thomass, dat hij buiten de hekken van het kamp diende te blijven. Hij gaf echter aan den bovenvermelden mede-reiziger verlof zich binnen het kamp te begeven en zijn zaken bij elkaar te zoeken.

Terwijl dus buiten het kamp, bij de auto, op hem werd gewacht, geraakte een andere arbeider — geen nationaal-socialist — die ons als deskundige op werkverschaffingsgebied eveneens vergezelde, in gesprek met enkelen der nieuwsgierig toegeloopen werkverschaffingsarbeiders. Uit dit gesprek ontwikkelde zich alras een soort van debat, waarbij de sprekers waarschijnlijk onwillekeurig binnen de hekken van de werkverschaffing terechtkwamen, op slechts enkele meters afstand van de prikkeldraadversperring.

Op dit oogenblik verschenen in snelle vaart twee marechaussees op de fiets, die na een wantrouwigen blik op onzen wagen het kamp binnen reden, hun fietsen neerzetten, en den vierden medereiziger bij zijn kraag namen om tegen hem proces-verbaal op te maken, wegens het betreden van verboden terrein.

Deze politiemannen waren, naar wij later vernamen, gewaarschuwd per telefoon door den kok-beheerder van het kamp.

De arbeider, die van dit plotselinge, onaangekondigde „ingrijpen" het slachtoffer werd, moest zijn heele hebben en houden aan de heeren blootleggen. Een van de eerste vragen was: „Heb je wapens bij je?" Hij moest precies opgeven hoeveel dubbeltjes en centen zich in zijn portemonnaie bevonden, zijn naam, adres, leeftijd, familie, waarna een volledige fouilleering binnen een der kampgebouwen volgde.

Alsof dit nog niet genoeg was, werd ook de andere arbeider, die met zijn bezittingen naar onze auto terugliep, plotseling vastgehouden en ondervraagd. Dit alles speelde zich in enkele minuten af op het voorterrein voor de barakken van de werkverschaffing.

Op hetzelfde moment kwam een van de twee politiemannen buiten de hekken en begon zonder iets te zeggen het nummer van den wagen te noteeren. Daarop vroeg hij naar den eigenaar en moest de papieren van Thomass zien. Ook diens naam en adres werden genoteerd waarna tenslotte de inhoud van de auto het moest ontgelden. Twee actetasschen werden aan een inspectie onderworpen, en zelfs onder de achterzitting van den wagen werd gekeken.

Kennelijk teleurgesteld door het niet-vinden van de barsch-gevraagde revolvers, en de niet-gevraagde maar wellicht gehoopte „gesmokkelde" uniformen of machinegeweren, wendde de politieman zich op niet minder barschen toon tot ons om legitimatie.

Blijkbaar had de aanschouwing van een perskaart van ons blad een zoodanige uitwerking op het verpolitiekte gemoed van dezen wetsdienaar, dat hij plotseling zijn eigenlijke taak vergat en lust begon te vertoonen tot een politiek debat:

„U bent toch zelf ook wel zoo wijs, om te weten dat uw propaganda hier niet noodig is?"

„Wij hebben hier geen propaganda gemaakt. Maar het lijkt ons toch allerminst de taak van een politieman in functie om hier over politieke zaken te gaan debatteeren!"

De man wendde zich daarop weer tot Thomass:

„U hebt hier geen propaganda te komen maken! Dat wenschen we hier niet!"

Thomass trachtte vergeefs den man duidelijk te maken dat van een propagandatocht geen sprake was, maar dat alleen gewacht werd op een medereiziger die met toestemming van den kok iets was gaan halen.

„Ja dat zal wel! Maar u komt hier trammelant maken!"

Thomass verzocht daarop om, wanneer eenig strafbaar feit was geconstateerd, daarvan proces-verbaal op te maken. „Per slot van rekening" zoo

trachtte hij het den blijkbaar uit zijn evenwicht geslagen politieman duidelijk te maken, „staan we hier op den openbaren weg, en een bordje dat je niet parkeeren mag is er ook al niet!"

Na een oponthoud van ongeveer een kwartier was ook het onderzoek, de fouilleering en bekeuring van de beide anderen, binnen het kamp, afgeloopen en werden zij „vrijgegeven". De heeren van de overheid, kamp-kok en marechaussees hadden van het geheele geval nog dit genoegen, dat een groot deel van de tewerkgestelden, aangehitst door marxistische elementen ons uitgeleide deed met fraaie uitdrukkingen, als „moordenaars" en andere, die niet voor weergave in aanmerking komen.

Lachwekkend!

Met opzet hebben we dit voorval ietwat uitvoerig beschreven, om duidelijk het lachwekkende te laten zien van den angst van de heeren voor mogelijke openbaarheid.

Die angst deed den kok onmiddellijk naar de telefoon vliegen om de marechaussees te waarschuwen.

Wat betreft de fouilleering van rustige burgers, die uitsluitend met een geparkeerden wagen aan den kant van een openbaren weg staan, het onderzoek naar „wapens", de barsche verhooren, dat alles schijnt tegenwoordig tot den goeden toon te behooren wanneer het tegen nationaal-socialisten gaat. De teleurstelling bij het gebrek aan succes bij dit „onderzoek" lag maar al te dik op het gelaat van den braven wetshandhaver.

Misschien ook lag de oorzaak van dit alles in de herhaalde geschillen die de laatste weken tusschen kampleiding en werkverschaffing hebben plaats gehad. Door de ontzettend slechte toestanden en omstandigheden is niet meer of minder dan tweemaal in één week het werk gestaakt, en na toegeven van de kampleiding weer hervat. We kunnen ons voorstellen, dat de heeren dienaren van het stelsel dan wat zenuwachtig worden. Maar nooit is het goed te praten wanneer ze die zenuwen gaan botvieren op enkele volksgenooten die toevallig in de buurt zijn.

Gelukkig is de behandeling bij andere kampen wel eenigszins anders geweest en konden wij, zonder eenige moeilijkheden, daar onze taak van voorlichting van ons Nederlandsche Volk naar behooren verrichten.

II. FEITEN OVER DE KAMPEN RUINEN EN ECHTEN

Twee groote werkverschaffingskampen, die bijna 100 werklooze arbeiders plaats kunnen verschaffen, liggen tusschen het dorpje Ruinen en de spoorlijn die naar Meppel loopt. Met opzet noemen we die spoorlijn het eerst: Voor vele werkloozen is deze lijn het begin geweest van hun werkverschaffingsellende. Want...... Echten-Ruinen heeft geen station, en de Dieseltreinen die de arbeiders in het begin van de week uit de groote steden moeten aanvoeren, stoppen eenvoudig ter hoogte van de kampen. Uitstappen gaat zonder perron en veldwachters staan klaar, om zonder waarschuwing en zonder pardon ieder „op de bon te slingeren" die niet precies aan den rechterkant van den trein uitstapt.

Meer dan één werklooze wordt iedere week voor deze „overtreding" bekeurd, zonder te vragen of een waarschuwing niet op zijn plaats was, zonder rekening te houden met de financieele positie van de bekeurden, die een boete nu eenmaal niet kùnnen betalen. Terwijl het beroep op de veiligheid van het spoorwegverkeer niet opgaat, omdat onder de oogen van dezelfde mannen, alle rijwielen enz. wèl over de linkerspoorbaan mogen worden uitgelaten......

En mocht dan één van de tewerkgestelde arbeiders op deze wijze van

optreden wijzen, dan is het: „Doorrrloopen!" Meermalen begeleiden de brave orde-handhavers dan de arbeiders tot aan de kampen. Voor welken eerlijken arbeider is dit niet grievend? Opgebracht te worden als een stel landloopers naar Veenhuizen!

Dit feit staat buiten de eigenlijke werkverschaffing. Maar het is een kenmerkend symptoom van de wijze waarop in het algemeen de werkverschaffingsarbeiders als slaven worden behandeld. Het laat zich raden, dat de geest van werklooze volksgenooten, die op zulk een wijze in hun werkkamp worden ontvangen, er niet bepaald door wordt verbeterd!

Als de Amsterdammers den kilometers langen weg naar het kamp zelf hebben afgelegd, staan ze voor het complex van barakken dat tezamen het kamp „Echten" en even verder, het kamp „Ruinen" vormt.

De kampinrichting

De barakken zijn in een vierhoek geplaatst, waarbij de cantine voor verblijf, de keuken en de woning van den kok-beheerder links en rechts van den grooten kamp-ingang zijn gelegen. Aan de lange zijkanten staan de barakken, met de kamers voor dag en nacht voor de arbeiders.

Elke groep van acht arbeiders wordt ondergebracht in een kamer, met een daarnaast gelegen nachtverblijf. De kamer bevat kasten voor kleeren en verdere bezittingen, terwijl in de slaapkamer acht bedden dicht aaneen staan geschaard.

Het zijn deze barakken die den kampbewoners al heel wat last en ongenoegen hebben veroorzaakt. Alles is namelijk van ruw hout gemaakt, en de wanden van de vertrekken die dus betrekkelijk dun zijn, zijn daarbij nog allerminst vrij van naden en spleten. Daardoor wordt aan de bescherming tegen weer en wind groote afbreuk gedaan. Een van de grootste vijanden is het vocht. Wij hebben zelf de plekken kunnen zien die van vocht doortrokken waren, en het water kunnen voelen dat er geregeld doorheen sijpelt. Zelfs nu op het oogenblik van ons bezoek de vorst al eenige dagen was ingetreden en de arbeiders zich gereed maakten om naar huis terug te keeren, viel nog duidelijk het water waar te nemen.

Wanneer het vocht zich beperkte tot de wanden, zou dat waarschijnlijk slechts weinig gevaar meebrengen voor den gezondheidstoestand van de hier ondergebrachte werkloozen. Maar dit verschijnsel demonstreert zich ook sterk, dat zelfs de matrassen en dekens vochtig worden. We hebben matrassen kunnen voelen, die bij aanraking natte vlekken op de handen achterlieten. Dekens voelden klam en ongezond aan.

Het is heusch geen wonder dat de geheel houten barakken deze verschijnselen vertoonen, met alle kwade gevolgen daarvan voor de arbeiders. En de heeren die deze kampen moesten bouwen hebben dat blijkbaar ook heel goed begrepen. Want er is een eenvoudig middel om hieraan een einde te maken: Eterniet-platen, als extra-bekleeding van de houten wanden.

Dat middel is wèl toegepast in de keuken en de daarbij behoorende werkplaatsen en woning. Maar niet in de barakken van de arbeiders. Dat schijnt de democratie niet noodig te vinden. Wij hebben als verontschuldiging hiervoor hooren aanvoeren, dat eterniet-platen in de barakken spoedig zouden worden kapot gemaakt door de baldadigheid of tuchteloosheid van sommige tewerkgestelden. Deze verontschuldiging gaat alleen maar op voor de verheerlijkers van dit stelsel dat geen kans ziet tucht en orde te handhaven en behoorlijke leiding te verzorgen. Wij komen daarop later nog terug.

In den bijzonderen toestand van deze week, in verband met de vorst, konden we hier en daar de ijskegels van de binnen-wanden afhalen, terwijl één van de werkloozen, onder hilariteit van zijn kamergelooten, naar zijn

haar greep en vertelde dat hij 's nachts met zijn hoofd tegen de buitenwand had gelegen en er finaal aan vastgevroren was......

Gebrek aan verwarming

Het is teekenend dat in alle dienstbarakken, tot de kleinste toe, een behoorlijke kachel staat om het werkend personeel te verwarmen. Maar de tewerkgestelde arbeider, die 's morgens om een uur of zes zijn harde houten bed moet verlaten, vindt na een tocht, half aangekleed door de koude morgenlucht om zich te gaan wasschen, op behoorlijken afstand een halftochtig, even vochtig, onverwarmd waschlokaal met uitsuitend koud water. Een werklooze, die 's nachts het privaat moet opzoeken, heeft een gelijken tocht te maken, waarbij hij zich eerst geheel moet aankleeden, om niet minstens een longontsteking op te loopen. Het behoeft geen betoog, dat de zindelijkheid in de woon- en slaapbarakken, hoezeer dit ook valt af te keuren, hieronder niet weinig heeft te lijden. Het spreekt ook vanzelf, dat wanneer een van de kamergenooten in dit opzicht weinig idee van hygiëne heeft, alle zeven andere werkloozen er in gelijke mate onder moeten lijden.

De terugkomst van de werkloozen in het kamp, na de volbrachte dagtaak is evenmin vroolijk: Moe en nat bezweet komen de mannen in de koude en vochtige kamers waar ze eerst zelf de kachels moeten aanmaken. Natuurlijk alles heel zuinig, want met een half kitje kolen kom je een geheelen avond niet ver, in een kamer met acht man.

Zijn die kolen opgebrand en wordt het vertrek kil, dan mogen de arbeiders de vochtige slaapvertrekken opzoeken, zich uitstrekken op vochtige matrassen onder vochtige dekens die klam en nat aanvoelen......

Slaap wel, rheumatiekbestrijders!

Is het dan nog een wonder, dat alles wat maar brandbaar is, wordt meegenomen en vaak zelfs meegestolen? Fietsenhokken moeten de spijlen missen, afgedankte schoenen of veenkluten, eigendom van den Staat der Nederlanden moeten er aan gelooven.

„Struinen" noemt men dat in den volksmond. Diefstal is het feitelijk, die uitgelokt wordt door dit koude-systeem!

Men kan wel vaststellen, dat deze werkverschaffings-concentratiekampen van het democratische Nederland met de militaire kampen, alleen de meest ongunstige kanten, de werkelijke schaduwzijden gemeen hebben. En daarbij komt dan nog het feit, dat in deze werkkampen niet alleen maar jonge kerels liggen, maar dat er ook ouderen, tot ver over de vijftig toe — we spraken er een van 54 — naar Drenthe worden gestuurd. De heeren van dezelfde S.D.A.P. waarvoor de fantasterij-minister Van den Tempel altijd heeft gewerkt, weten te schelden over den „dwang" van een „arbeidsdienst", die alleen voor jonge volksgenooten zou gelden, terwijl ze zelf concentratiekampen in stand houden waar ook de oude, moegewerkte volksgenooten moeten zwoegen en slaven, zonder dat van een behoorlijk „loon" kan worden gesproken.

Op het werk

Voordat wij iets zeggen over de voornaamste grieven van de arbeiders, welke de loonen betreffen, moeten nog enkele punten aan een beschouwing worden onderworpen die mede betrekking hebben op de omstandigheden waaronder de arbeiders hebben te werken.

Het werk bestaat uit alles wat behoort tot de ontginning van woesten heigrond, begroeid met hei, mos of kruipgras, of ook wel met het bij de arbeiders reeds berucht geworden bentgras of helm, dat ontzaglijk moeilijk is te verwerken.

Door zeventig tot tachtig centimeter diep graven en spitten moet daaruit cultuurgrond worden gemaakt. Het behoeft, ook voor den leek geen betoog, dat dit werk verschrikkelijk zwaar en vermoeiend is.

Wanneer het onder het werk begint te regenen, mogen de werkloozen zich naar de schuilhutten begeven, zoo gauw als bij de barak van den werkbaas, de vlag of bal die daar hoog in den mast tot ver in den omtrek zichtbaar is, naar beneden wordt gehaald.

Wij hebben, ondanks het feit dat er tijdens ons bezoek niet werd gewerkt, deze schuilhutten van nabij kunnen bekijken. De afmetingen, (ook deze hutten zijn bestemd voor acht man), zijn meer dan beperkt. Wanneer alle acht man erin zitten, lijkt het geheel veel op de bekende haringen in de niet minder bekende ton. Minstens de helft daarvan zit dan nog half buiten, doordat in deze hutten van eenige afsluiting geen sprake kan zijn.

Als eenig hulpmiddel, om tenminste nog niet ook met hun voeten op den kouden grond te zitten, nemen de arbeiders vaak een paar oude, halfverrotte planken mee, waar ze op kunnen trappelen. In een enkel gunstig geval zijn hier of daar wel een paar bossen stroo te krijgen. Verder hebben ze alleen hun werkkleeding als beschutting tegen den wind die door de grove naden en kieren van de schuilhutten blaast.

Geen warm drinken

In deze hutten moeten de schafttijden worden doorgebracht. Ook in de koude herfstmaanden is daarbij geen sprake van verstrekking van warm drinken. Een geheelen dag in de kou zonder eenige verwarming van binnen of van buiten. De thee die 's morgens wordt meegenomen is al lang ijskoud, en wat voor thee! Dit „drinken" wordt ook in den winter nog altijd bereid volgens het recept voor de snikheete zomerdagen: Zoo slap mogelijk.

Van al deze wantoestanden wordt misbruik gemaakt om de arbeiders onder het communistische hoedje te vangen. De ontevredenheid wordt uitgebuit, om haat te zaaien tusschen de arbeiders onderling, de slechte geest wordt gebruikt om bestaande politieke tegenstellingen aan te wakkeren en de geschilpunten te verscherpen. En daarnaast toonen de vertegenwoordigers van den werkloozenbond E.M.M. telkens weer een zoodanige onkunde dat ze de belangen der arbeiders bij mogelijke conflicten „behartigen" van den wal in de sloot.

Het spreekt vanzelf, dat conflicten met de kampleiding over loonen, over schorsing van een arbeider of om andere oorzaken, bij de huidige toestanden geregeld voorkomen. Een bekend middel is de bedreiging met algeheele staking. En dit middel wordt thans, te pas en te onpas door de heeren communisten aangegeven, zonder dat ze zich afvragen, welke treurige gevolgen een ongerechtvaardigde of oppervlakkige actie kan hebben voor de vrouwen en kinderen van alle tewerkgestelden. Want bij verlies van een staking volgt een en-bloc terugzending naar de arbeidsbeurs, en zes weken steunverlies.

Wij willen daarmede slechts zeggen, dat de positie van een Amsterdammer die naar Drenthe is gestuurd, in alle opzichten er een is van ontrechting en wanbegrip. Laat Van Meurs thans eens antwoorden op de vraag of er geen verbetering noodig is, in de kampinrichting, in de omstandigheden waaronder moet worden gewerkt. Is het laster, te vragen om behoorlijk waterdichte barakken? Om behoorlijke toiletgelegenheid? Om behoorlijke verwarming? Om verzorgde schuilplaatsen voor schaft en bij regen? Om privaten op het werk? Om warm drinken, op elken zwaren arbeidsdag?

Neen, dat is geen laster. Dat is zorg voor eigen Volk. Misschien dat de tewerkgestelde Amsterdammers in Drenthe nu zullen gaan begrijpen, dat zij van een volksvreemden wethouder van een volksvijandige, reactionnaire partij als de S.D.A.P. niets hebben te verwachten.

III. ONRECHTVAARDIG PLOEGENSTELSEL

Midden in de uitgestrekte heidevelden, die op ontginning liggen te wachten, staat een kleine, houten keet. Huiverend in de felle kou, die door hun onvoldoende kleeding heendringt, groepen enkele arbeiders samen voor de deuropening: zij willen voor hun terugkeer naar Amsterdam van den werkbaas hooren, welk bedrag zij in de laatste periode voor het invallen van de vorst hebben verdiend.

Getallen klinken heen en weer: vijftien vijf en zestig, zestien negen en zestig, sommige zijn hooger, andere nog veel lager. Een enkele komt op ons toe, om uitdrukking te geven aan zijn verbittering: „Alweer een gulden te weinig, als dat nog eens gebeurt dan sla ik er eentje de h...... in!" Somber vertelt hij verder dat het hem dan ook niets meer schelen kan, dat nu alweer zijn „put" verkeerd was uitgemeten, en dat zij er maar het slachtoffer van worden. Van een ander hooren we, dat zijn ploeg nog niet eens de tien gulden haalde den laatsten keer. Zoo gaat het door. Haat en afkeer spreken uit al die verschillende menschen. Wanhoop staat sommigen op het gelaat te lezen. Maar de felle kou drijft hen naar de barakken terug, heel in de verte, die althans nog eenige beschutting bieden.

Tellen afstanden niet?

Deze arbeiders maken niet voor niets dezen langen tocht van het kamp naar de keet van den werkbaas. Zij zijn er misschien zoo langzamerhand aan gewend geraakt. Ze hebben er zich wel bij moeten neerleggen, dat ze iederen morgen, in de koude van den ochtend minstens een half uur moeten loopen alvorens ze aan den slag kunnen gaan, en dat ze dien „weg terug" 's avonds nog eens mogen opknappen.

Natuurlijk heeft de uitvoerende maatschappij er wel voor gezorgd, dat de werkbazen hun administratie wat dichter bij het werk zelf hebben, dan de verre afstand van het kamp-complex. Daarom staan deze kleine, verwarmde keeten ver rondom het kamp verspreid, over de terreinen die in uitvoering zijn.

Met verschillende werkbazen hebben we in het kort even kunnen praten over de belangen van de arbeiders. Over het algemeen toonen zij wel voldoende begrip te hebben van de moeilijkheden waarmede de tewerkgestelden hebben te kampen. En de houding van de arbeiders tegenover deze werkbazen toonde ons ook wel, dat ook de tewerkgestelden beseffen, dat deze opzichters ook maar „werknemers" zijn in dienst van de groote maatschappij en dat het deze maatschappij is, die onder rijkstoezicht de slechte tarieven vaststelt.

Ploegenstelsel

Natuurlijk konden de los opgevangen opmerkingen en klachten van enkele tewerkgestelden ons geen voldoende inzicht geven in de feitelijke gesteldheid in deze kampen. Ook om dit voldoende te begrijpen is een meer uitgebreid onderzoek noodig naar het geheele systeem van loonberekening, zooals dat in de werkverschaffingen wordt toegepast.

Er wordt hier gewerkt in het „ploegenstelsel". Elke ploeg bestaat uit een achttal werkloozen, die van den werkbaas een bepaalde werkopdracht krijgen. Elke opdracht bevat een onderdeeltje van het groote ontginningswerk dat hier moet worden tot stand gebracht. Een ploeg kan tot taak krijgen een „put" van zekere oppervlakte af te graven en om te werken. Er kan worden opgegeven een hoeveelheid steenen te verwijderen, kortom: elk onderdeel van het groote geheel kan aan een ploeg worden opgedragen.

Voor al deze onderdeelen zijn totaal-tarieven vastgesteld: Per kubieke meter afgegraven grond, per vierkante meter bewerkt terrein, per hoeveelheid verwijderde steenen enz. enz.

Het totaal-loon van een ploeg wordt op deze tarieven berekend naar de arbeidsprestatie, die door de ploeg in een zekeren tijd is verricht. Elk lid van de ploeg krijgt dan precies het achtste gedeelte van het tezamen verdiende loon.

Er zit in deze berekening iets goeds: het aankweeken van saamhoorigheidsgevoel, omdat iedere arbeider in hooge mate afhankelijk is van de medewerking van de anderen. Omdat ieder weet dat zijn eigen nalatigheid ook ten laste van zijn ploegmaats komt. Daarom zou dit ploegenstelsel werkelijk goede resultaten kunnen afwerpen, wanneer er metterdaad sprake was van vakwerk. Maar daarin ligt tegelijk de veroordeeling van dit stelsel, voor zoover betreft het geldende systeem van werkverschaffing.

Met ervaren grondwerkers, krachtige mannen, die dezen arbeid meer aan de hand hebben gehad, die tegen de voorkomende moeilijkheden zijn opgewassen, en die precies weten hoe zij hun krachten op de beste wijze kunnen gebruiken om een zoo hoog mogelijk totaalloon voor de geheele ploeg te verkrijgen, zou het ploegenstelsel het ideaal benaderen.

Maar hoe staat het in de werkverschaffing?

De arbeidsbeurs is bij de uitzending van werkloozen naar Drenthe heusch niet kieskeurig. Naast grondwerkers komen even goed handwerkslieden uit andere beroepen voor: kleermakers, schilders, behangers, menschen van kantoor ook, die van het zware graafwerk ten eenenmale niet af weten, en eerst na een lange inwerk-periode een zekere ervaring kunnen opdoen. En behalve de kwestie van ondeskundigheid en ongeschiktheid voor het werk komt er de leeftijd van de tewerkgestelden bij: Jonge kerels van twintig tot dertig jaren kunnen met hun lichaamskracht en uithoudingsvermogen veel goedmaken in hun gebrek aan ervaring. Maar ouderen van boven de veertig, van ver boven de vijftig zelfs, missen daartoe de kracht.

Dat is een van de grootste schaduwplekken van dit stelsel: Dat oude volksgenooten die reeds een leven van zwaren arbeid achter den rug hebben, hun kromgewerkte lichamen nog naar Drenthe moeten sleepen, om ook het laatste restje van hun mannelijke kracht er uit te werken voor een steunbedrag, dat hen niet eens in staat stelt hun gezin naar behooren te onderhouden!

Wat gebeurt er in de ploegen?

Wanneer in een ploeg van acht arbeiders er twee of drie voorkomen, die ongeschikt of te oud zijn, dan ondervinden dus, tengevolge van het ploegenstelsel alle arbeiders daarvan den ongunstigen terugslag. Aan den anderen kant wordt door de frissche of ervaren krachten het loon van de ouderen in gunstigen zin beïnvloed.

In de werkverschaffingen wordt nu aan de uitgezonden arbeiders zelf overgelaten om ploegen samen te stellen. Dat heeft er in de praktijk toe geleid, dat de werkers zelf het systeem heel goed zijn gaan begrijpen. Dat wil zeggen: de goede arbeiders, die elkaar kennen als ervaren werkers, zorgen er voor in één ploeg te komen. Zij brengen daarmede hun loon niet onbelangrijk omhoog. Maar de minder ervaren of oude arbeiders zijn dan op elkaar aangewezen, en zien, door de combinatie van hun gebrek aan werkkracht, hun loon onrustbarend zakken, tot zelfs, als hierboven reeds aangegeven, tot beneden de tien gulden per week. Ze krijgen dan het bedrag, dat ze beneden hun steun zijn gebleven er van de Arbeidsbeurs bij, met nog iets meer, zonder dat daardoor echter een belooning wordt gegeven voor den

ontzettend zwaren arbeid die ze, tegen gewoonte, lichaamskracht en ervaring in, hebben moeten verzetten, ver van hun huis, ver van hun gezin......

Het is bij zakelijke beschouwing direct duidelijk dat deze toestand onhoudbaar is. Ja, maar minister Van den Tempel, „democratisch-socialist" vindt dat „fantasterij" en wethouder Van Meurs noemt het laster!

Gemiddeld uurloon

Er is, afgaande op de gemiddelde prestaties van een ploeg hardwerkende, behoorlijk geschoolde arbeiders, een gemiddeld loon vastgesteld, berekend naar 24 cent per uur, verhoogd met een toeslag van $58^1/_3$ procent, alzoo in totaal komende op ongeveer 38 cent per uur. Maar in de practijk wordt dit gemiddelde niet als minimum en hoogstens als maximum aangenomen. Het is dus wel gemakkelijk met deze cijfers te schermen, die in werkelijkheid niet meer dan theoretische beteekenis hebben.

Gemis aan bestaanszekerheid

Dezelfde ondeskundigheid van de arbeiders voor het werk waar ze komen voor te staan, heeft nog een ander gevolg: Zij missen de kennis, om te contrôleeren of het door hun uitgevoerde werk wel wordt berekend volgens de vastgestelde tarieven. Daardoor ontstaan herhaaldelijk min of meer groote conflicten, omdat de arbeiders meenen te weinig te hebben ontvangen voor de uitvoering van een bepaalde werkopdracht.

Een enkel voorbeeld, dat voor enkele weken zich afspeelde, is voldoende: Een ploeg had een opdracht uitgevoerd en daarvoor een bedrag toegekend gekregen dat volgens hun meening te laag was. Een van de arbeiders haalde er een deskundigen grondwerker bij, liet hem het werk opnieuw opmeten, en kwam tot de conclusie dat een gulden of vier per man te weinig was berekend. Volgde een protest bij den werkbaas, die zoo welwillend was om mee te gaan en zelf een derde opmeting bij te wonen. Hij gaf het gelijk van de protesten toe, en de ploeg kreeg het bedrag er bij.

Zulke dingen komen veelvuldig voor. Zelden is er echter de gelegenheid om zoo duidelijk een vergissing of een valsche berekening te ontdekken als in het aangehaalde geval. En daarom ligt hierin tegelijk ook een van de grootste grieven van de tewerkgestelde arbeiders.

De toegepaste wijze van loon-berekening, alsmede de doorvoering van dit ploegenstelsel nemen voor den arbeider iedere bestaanszekerheid weg. Velen zouden den zwaren arbeid, alle ongunstige omstandigheden, en zelfs de groote nadeelen van het werken ver van huis, willen en kunnen vergeten, wanneer zij voor het vertrek de zekerheid hadden, dat ze in loonenden arbeid een bescheiden loon zouden kunnen verdienen, dat in ieder geval een bepaalde hoogte boven het steunbedrag zou kunnen bereiken.

Nu deze zekerheid ontbreekt, en het lot van den arbeider geheel afhankelijk is van allerlei factoren die absoluut buiten zijn eigen wil en zijn eigen vermogen liggen, nu is de werkverschaffing verworden tot datgene wat wij er altijd in hebben gezien: Een hel voor de werkloozen, een concentratiekamp van de ergste soort.

Typisch democratisch is ook het systeem om aan alle arbeiders volgens eenzelfde tarief loon uit te betalen. Nu gebeurt het, dat ongehuwde jonge kerels, die kind noch kraai op de wereld hebben, hetzelfde krijgen, als ouderen met vrouw en kinderen, die mede de verantwoordelijkheid dragen tegenover hun Volk. Maar deze zijde moeten wij in de werkverschaffing vrijwel buiten beschouwing laten, omdat in de zoogenaamd nog werkende maatschappij hetzelfde gemis aan waardeering voor het gezinsleven ten grondslag ligt.

Samenvattende kunnen we vaststellen, dat het huidige systeem van loonberekening in de werkverschaffing dermate groote nadeelen heeft, dat van eenig voordeel voor de tewerkgestelden boven het stempelen geen sprake meer is. Het ploegenstelsel heeft een funeste uitwerking. Ongeschoolde arbeiders — in het grondwerk — zijn er het slechtst aan toe, en de ouderdom legt heelemaal het loodje.

Een betere regeling, een betere berekening, een gewaarborgde bestaanszekerheid, dat zijn enkele, noodzakelijke eischen om het bestaan van de Amsterdamsche arbeiders in de Drenthsche werkverschaffingen weer eenigermate menschwaardig te maken. Over de funeste gevolgen van dit gangbare stelsel voor de arbeiders, zullen wij in een volgende beschouwing nog iets mededeelen.

IV. DE VERKANKERDE GEEST IN DE KAMPEN

Het zou van weinig werkelijkheidszin getuigen, om niet, bij de beoordeeling van de werkverschaffingen, ook voldoende aandacht te besteden aan de andere zijde van het vraagstuk: De houding van de arbeiders zelf, en de geest die hen bezielt. Ook deze kwestie hebben wij onder de oogen gezien, en met verschillende personen, die bij de werkverschaffingsorganisatie betrokken zijn deze aangelegenheden besproken. Al mag dan misschien hun oordeel, in vele gevallen, niet altijd en overal even objectief zijn, toch kunnen wij met volledige zekerheid vaststellen:

De geest van de werkverschaffingsarbeiders is totaal bedorven. De houding is in vele opzichten bedroevend, het gebrek aan ieder gevoel voor orde, discipline en tucht zou iemand tot wanhoop kunnen brengen. Wie van de feiten kennis neemt, vraagt zich met pijn in het hart af: Is dat nu de Nederlandsche arbeider?

Misdragingen

In alle opzichten komt deze bedorven geest tot uiting. Wie een paar avonden in een kamp kan doorbrengen, krijgt te hooren, hoeveel lawaai, herrie, ongenoegen en andere onaangenaamheden door een kleine honderd man met elkaar kan worden gemaakt. Ruwheid en vernielzucht vieren hoogtij. De taal, die uitgeslagen wordt en de inhoud van het meerendeel der gesprekken is niet onder fatsoenlijke woorden te brengen.

De treurige inrichting van de kampen draagt daartoe bij: Ontbreken van privaten binnen redelijken afstand geeft aanleiding tot groote verontreiniging, zoowel van de kamers als van de onmiddellijke omgeving van de woon- en slaapgelegenheden. De toch al niet zoo stevige bouw van de barakken is natuurlijk niet bestand tegen ram-partijen met de losse bedden in de slaapvertrekken. Ook het overige, aanwezige materiaal vertoont duidelijk de sporen van vernielzucht en baldadigheid, van ieder gemis aan verantwoordelijkheidsgevoel.

Wij kunnen dit open en eerlijk neerschrijven, omdat de werkelijke oorzaken hiervan voor de hand liggen. De vrijwel onhoudbare toestanden, de treurige vergoedingen — om van loon maar niet eens te spreken — de dagelijksche harde arbeid, het gemis aan de goede invloeden van huis en gezin, het zijn alle factoren die in het spel zijn. Deze brengen de bitterheid naar boven, de o.i. volkomen gerechtvaardigde ontevredenheid.

Daarmede worden geen misdragingen goed gepraat, daarmede worden ze slechts verklaard, en daardoor wordt de grond voor tegenmaatregelen onvast. En een andere categorie, die hiervan weer het slachtoffer wordt, is die van het opzichthoudend en leidinggevend personeel. Want de tewerkgestelden, die hun haat en afkeer, hun verbittering tegen het stelsel willen uiten, doen

dat niet in brieven aan het Rijk, aan de regeering, die voor dit alles verantwoordelijk is. Zij schrijven niet naar de maatschappij, die het werk in beheer heeft. Neen, zij vieren — en dat is heel verklaarbaar — hun stemming uit tegen de personen, die in hun oogen als onmiddellijk aanwezigen de verpersoonlijking zijn van het systeem. Meer dan een kok-beheerder is reeds overgeplaatst, omdat zijn zenuwen dit alles niet langer konden verdragen......

Gebrek aan leiding

Er is in de kampen zeker sprake van een gebrek aan voldoende leiding. De eenige, die in een kamp met een bevolking, varieerende van 50 tot 96 man de leiding heeft, is de kok-beheerder. Deze staat geheel alleen voor de taak om de orde te handhaven en uitwassen te voorkomen.

Het spreekt vanzelf, dat dit absoluut onvoldoende is, om toezicht te houden op alles wat er gebeurt. Geen enkel bedrijf kan met een bedrijfsleider volstaan zonder meer, wanneer tegen de honderd man daarin werk moeten vinden. Terwijl vanzelfsprekend het toezicht houden op menschen, die den geheelen avond, welken zij in het kamp doorbrengen, practisch niets om handen hebben, nog veel en veel zwaardere eischen stelt.

„Kaartje Arbeidsbeurs"

Er staat den kok-kampbeheerder slechts één enkel middel ten dienste om zijn gezag te handhaven: Hij geeft aan een werklooze die zich misdraagt een „kaartje arbeidsbeurs", dat wil zeggen: Hij sluit den man uit van verderen arbeid, en bezorgt hem nog zes weken steunstraf op den koop toe.

Van dit radicale, maar tegelijk onmenschelijke middel wordt maar weinig gebruik gemaakt, en gelukkig! Want het beteekent slechts een afschuiven van de straf op de vrouw en kinderen van den betrokken arbeider. Daarnaast staat ook nog, dat een onrechtvaardige toepassing van deze straf wel de broodroofuitwerking heeft, zonder dat aan den betrokkene voldoende middelen ten dienste staan om zich in hooger beroep daartegen te verzetten.

In vele gevallen heeft het uitreiken van zulk een kaartje het gevolg gehad dat spontaan het geheele kamp naar den kok toekwam, om ook teruggezonden te worden. Vaak reeds is daardoor deze strafmaatregel krachteloos gemaakt, omdat een beheerder de gevolgen van zulk een massale terugzending niet durfde te aanvaarden. Maar toch behoeft deze intimidatie geen enkele uitwerking te hebben, wanneer de beheerder in zijn recht staat.

Wij hebben, bij het naar voren brengen van de noodzakelijkheid van een meer uitgebreide leiding en toezicht vaak gehoord: Dan wordt het hier een concentratie-kamp. Maar wie dit verweer inbracht vergat daarbij maar al te zeer dat de huidige toestand, met als eenig strafmiddel: honger, even hard op een concentratiekamp lijkt. Terwijl een betere leiding zeker geen gemis aan vrijheid behoeft in te sluiten en hoogstens een afsnijden van uitwassen kan meebrengen.

Van arbeider tot proleet

Natuurlijk openbaart zich in de kampen ook het schrikbarend, volksverwoestend gevolg van jarenlange ondermijning en ophitsing in marxistischen zin. Maar de neergang van arbeider tot proleet, zooals die door deze verderfelijke beginselen al dan niet bewust is bevorderd, krijgt een schrikbarend gevolg in de werkverschaffing.

Want het hoogste bezit van den arbeider in zijn geheele bestaan, zijn vakbekwaamheid, zijn arbeidseer, gaat verloren in de grauwe eentonigheid en vervlakking van het tevoren nooit verrichte grondwerk. Er zijn onder de

Nederlandsche arbeiders altijd trappen geweest van bekwaamheid en ontwikkeling. Die trappen betroffen den graad van vakbekwaamheid, den duur van de opleiding en het verrichte werk. Dat alles wordt in de werkverschaffing met één slag gelijk gemaakt. Er komt een troostelooze massa van menschen, die beroofd worden van hun laatste bezit: hun arbeidseer.

Natuurlijk ligt deze verproletariseering van onzen Nederlandschen arbeidersstand ook reeds opgesloten in de steun- en stempelregeling. Maar daar blijft de naar beneden trekkende invloed beperkt tot enkele oogenblikken per dag, tot de weinige aanknoopingspunten bij de stempellokalen. Hier, in de kampen, waar de menschen uit geheel verschillende omgeving, van geheel verschillend opvoedings- en beschavingspeil geheele dagen en avonden bijeen moeten zijn, komen de vervlakkingsverschijnselen des te erger tot hun recht.

Verruwing en bederf van de algemeene geestesgesteldheid komen hieruit voort. Wanneer er in bepaalde gevallen van wangedrag sprake is, dan kan men zeker voor 99 procent de oorzaak in deze grondfout van het stelsel der werkverschaffing vinden.

Daarom moet hieraan zoo snel mogelijk een einde komen. Onze Nederlandsche arbeiders zijn te goed om tot proleet te worden gemaakt. Daarom dienen deze werkverschaffingskampen, die de opvoedende waarde van een arbeidsdienst voor jongeren ten eenenmale missen, te verdwijnen voor het te laat is.

Ondermijnende invloeden

Moet hierbij nog worden betoogd, dat onder deze omstandigheden een vruchtbare voedingsbodem is geschapen voor volksondermijnende propaganda? De heeren van de communistische E.M.M.-organisatie doen alle mogelijke moeite, om ook in de werkverschaffingen de arbeiders tegen elkaar op te hitsen. Meermalen reeds heeft de practijk uitgewezen, dat bij mogelijke geschillen in een kamp alleen een vastberaden eensgezindheid, zonder politieke verschillen, tot resultaten leiden kan. Maar toch worden door communistische elementen telkens weer nieuwe acties op touw gezet tegen menschen, die er een andere politieke meening op na houden. In de meeste gevallen wordt iederen aanwezigen nationaal-socialist in een van de kampen, onmiddellijk het leven zoo zuur mogelijk gemaakt, tenzij hij zichzelf daartegen radicaal verzet.

Dit gevaar van communistische ondermijningspropaganda is des te grooter geworden nu de reactionnair geworden S.D.A.P. de arbeiders meer en meer aan hun lot gaat overlaten. De uitlating van minister Van den Tempel over het betoog van Woudenberg, heeft velen arbeiders de oogen geopend, omdat ze aan den lijve ondervinden wat die „fantasterij" van den minister beteekent.

IS DAT NU „LASTER" OF „FANTASTERIJ"?

Al wat aan feiten in de voorafgaande bladzijden werd weergegeven, op grond van de eigen aanschouwing van vier personen, werd door minister en wethouder uitgemaakt voor laster en fantasterij.

Alleen de werklooze arbeiders, die in de hel der werkverschaffingen hebben gezucht, zijn bevoegd om in dezen het oordeel uit te spreken.

Wij weten nu reeds dat dit oordeel zal luiden:

GEEN LASTER! — GEEN FANTASTERIJ!
Maar de volle WAARHEID!

Dat geldt voor de werkverschaffingen waarin Amsterdammers zijn opgenomen.

Maar dat geldt evenzeer voor de andere werkverschaffingen, overal in Nederland verspreid.

Ook daar wordt geleden: Wordt het zwaarste werk verricht tegen schandelijk lage „loonen", worden wantoestanden geduld en verergerd, worden Nederlandsche werkloozen prijsgegeven aan de ellende.

Het deel van de Kamerrede van Woudenberg, dat we hierachter afdrukken, vertelt daarvan:

WOUDENBERG IN DE TWEEDE KAMER OVER WERKVERSCHAFFINGEN

De werkverschaffingen in Nederland hebben bij de betrokkenen en daarbuiten een slechten naam. Dit is geen luchthartige of onwelwillende critiek. De alleen reeds in het loopende jaar 1939 plaats gehad hebbende strubbelingen, uitingen van ontevredenheid, conflicten en stakingen in verschillende werkverschaffingen in Nederland wijzen er op, dat naast de vele andere nooden in ons volk, de groep tewerkgestelden in diepen nood verkeert.

Het is toch niet alleen op kwaadwilligheid terug te voeren, dat alleen in 1939 onze aandacht gevestigd werd op o.a. de volgende werkverschaffingen:

URK, waar staking in de werkverschaffing plaats vond en waar loonen van f 7.80 werden verdiend.

ALMELO, waar een arbeider door ondervoeding in de werkverschaffing is gestorven.

LEKKERKERK, waar de tewerkgestelden 40 K.M. per dag moesten fietsen, des morgens half vijf van huis moesten en eerst des avonds te half negen daarin weerkeerden, en bovendien een laag loon verdienden.

VRIEZEVEEN, waar een staking in de werkverschaffing plaats vond, waar een werkbaas is mishandeld, waar loonen van f 9.— per week werden verdiend en de tewerkgestelden 12 uren per dag uit hun huis waren.

DRUTEN aan de Maas, waar loonen werden verdiend, die niet boven het steunbedrag uitgaan, waar de tewerkgestelden 40 K.M. per dag moesten fietsen en 14 uren van huis waren.

VELP, waar loonen van f 9.— per week werden verdiend.

ROZENBURG, in den volksmond het Duivelseiland genoemd, met loonen van f 12.— per week, waar op een oogenblik van de 150 mannen er 50 ziek waren.

OUDEWATER, waar 100 arbeiders van de werkverschaffing zijn weggeloopen, waar talrijke arbeiders ziek werden, waar loonen van f 10.— tot f 12.— per week verdiend werden, waar de opgekropte woede der arbeiders zich uitte in spreekkoren: „Waar blijven de millioenen van het N.V.V.!"

AMERSFOORT, waar de arbeiders, werkzaam aan het valleikanaal, in staking zijn gegaan.

VALKENBURG, staking. Bovendien gold het hier het uitvoeren van productief werk tegen werkverschaffingsloonen (militair vliegveld).

BARNEVELD, waar 5 kwartier per dag gefietst moest worden om de werkverschaffing te bereiken.

DEN ILP, waar de arbeiders uit Amsterdam-Noord voor loonen van f 13.— en f 14.— per week werkten.

KOLHORN, waar het werk is neergelegd.

WIERINGEN, waar de arbeiders uitgezonden werden naar Barsingerhorn om modder te kruien voor 20 cents per uur.

HEERHUGOWAARD, waar de tewerkgestelden in opstand kwamen.

SITTARD, waar de arbeiders geruimen tijd moesten fietsen om te arbeiden aan den autosnelweg Geleen—Heerlen en waar mannen van 63, 64 en 67 jaar werden tewerk gesteld.

DE PEEL, waar stakingen zijn uitgebroken, waar het voedsel slecht was, althans voedsel werd verstrekt, waarop geen zwaar werk kon worden verricht. Willekeur bij strafmaatregelen.

SCHAESBERG, waar in de gemeentelijke werkverschaffing loonen werden verdiend, minder dan de steun en een groot aantal arbeiders ziek is geworden.

SCHOUWEN, waar onder moeilijke omstandigheden loonen van f 8.— tot f 10.— werden verdiend.

DIEVER, waar loonen van f 7.— en f 8.— geen zeldzaamheden waren, waar het beruchte 14-daagsche kamp is ingericht en waar staking is uitgebroken.

BAARLE-NASSAU, waar door de Belgische arbeiders gewerkt werd tegen f 0.40 cent per uur, terwijl de Nederlandsche arbeiders in de Rijkswerkverschaffing 25 cent per uur verdienden.

MILL (N.-B.), staking in deze werkverschaffing. Arbeiders moeten om vier uur opstaan en komen om acht uur thuis.

DEURNE en VENRAY, staking van 1000 arbeiders. Loonen te laag. Prestaties te hoog opgevoerd.

LINNE bij Roermond, klachten over bazen. Drinkwater niet in de nabijheid.

BREDA, werkloozen als kinderoppasser f 2.50 per week. Bevel uit Den Haag daarvan 2/3 in te houden.

ALLEMANSPOLDER te Oud-Beyerland, werkloozen uit Vlaardingen. Zwaar werk, geen w.c.'s. Werkweek van 50 uur voor f 6.51.

OOST-VOORNE, ernstige klachten. Twee tot vier uur fietsen per dag. Loonen f 12.— en f 13.—. Vele jonge kerels thuis, menschen van 63 jaar en ouder voor het zware werk.

HELENAVEEN, staking in de werkverschaffing. Weekloon f 13.— tot f 14.— minus f 1.— voor de keuken. Onvoldoende voeding.

Mijnheer de Voorzitter, ik doe maar een greep. Alleen voor het opnoemen van alle werkverschaffingen, waarin zich moeilijkheden hebben voorgedaan, zou ik reeds mijn vollen twintig minuten spreektijd noodig hebben.

Deze sobere, en geenszins volledige opsomming van werkverschaffingen, waarin en waarom — alleen in 1939 — rumoer is geweest, is toch een aanklacht. Zij roept vragen op, of het beleid van de regeering niet te kort is geschoten in hulp voor deze in de werkverschaffing te werkgestelde volksgenooten.

Achter deze sobere, maar sombere berichten van ontevredenheid, strubbelingen, conflicten en stakingen verschuilt zich een onnoemelijk leed van ondervoeding, armoede, ellende, demoralisatie en ondergang.

Ik heb de werkverschaffingen en haar omgeving, het wonen, het leven, het strijden en het lijden van de tewerkgestelden persoonlijk en van nabij gadegeslagen.

In het Noord-Oosten van ons land heb ik gezinnen ontmoet die in de allerkoudste dagen eenvoudig niet uit hun bed kwamen bij gebrek aan voldoende kleeding en verwarming.

In dezelfde buurt zijn kinderen, die soms één of twee dagen van de straat verdwenen zijn, omdat moeder hun eenige kleertjes moet wasschen en zij, ontoonbaar als ze dan zijn, in bed of binnenshuis zich schuil moeten houden.

Ik heb deze dingen persoonlijk medegemaakt! Maar niemand van de regeering, en zeker niet de minister van Sociale Zaken, mag zeggen, dat

hij van deze dingen niets weet. Regeering en Kamer weten van de verkommering der werkloozen, tewerkgestelden en kleine boeren.

Zoo antwoordt daarop een sociaal-democratische minister van Sociale Zaken:

„De geachte afgevaardigde heeft een betoog gehouden op het thema, dat de werkverruiming in ons land zoo'n slechten naam heeft gekregen.

·Ik kan er alleen van zeggen, dat ik versteld sta over de fantasie, welke iemand in zulk een aangelegenheid kan ontwikkelen. Er was daarbij natuurlijk zelfs geen sprake van een poging om tot een reëele beoordeeling van de feiten te komen.

Ik vraag mij alleen af en daarmede wil ik van de zaak afstappen — de resumpties kan men terzijde leggen, zij behoeven niet te worden beantwoord —: welk belang denkt de heer Woudenberg nu eigenlijk met deze Fantasterij te dienen?"

SOCIALISME VAN GEPRAAT

De minister van Sociale Zaken, die het lijden van duizenden werkloozen in Nederland fantasterij noemde, is lid en medewerker van de S.D.A.P.

Hij noemt zich socialist, maar weet zijn daden er niet naar te richten!

De Amsterdamsche wethouder van Maatschappelijk Steun, die de feiten, hiervoor genoemd, tot „laster" stempelde, is lid en medewerker van de S.D.A.P.

Ook hij noemt zich socialist, zonder daden te kunnen stellen.

Democratosch socialisme is niets anders dan arbeiders-misleiding. Leeg gepraat en afleidingen, scheldpartijen op anderen en verbergen van eigen fouten en gebreken zijn er de kenmerken van.

Democratisch gepraat-socialisme brengt geen uitweg aan de Nederlandsche arbeiders.

NATIONAAL-SOCIALISME VAN DE DAAD!

Nationaal-Socialisme kent slechts één belang: Het belang van het geheele Volk!

Nationaal-Socialisme kent slechts één wet: Arbeid voor ieder die arbeiden kan.

Nationaal-Socialisme brengt brood en welvaart aan allen.

Het maakt het internationale kapitalisme machteloos, en stelt het kapitaal in dienst van het geheele Volk, dat wil zeggen, in dienst van alle werkers!

Zonder verdeeldheid, zonder haat, zonder nuttelooze en schadelijke klassenstrijd, bouwt het Nationaal-Socialisme een nieuwe arbeidsgemeenschap op!

Het woord werkverschaffing, is evenals het woord werkloosheid ondenkbaar in een Nationaal-Socialistischen staat.

Het beroep van steunambtenaar of werkverschaffings-opzichter behoort dan tot het verleden.

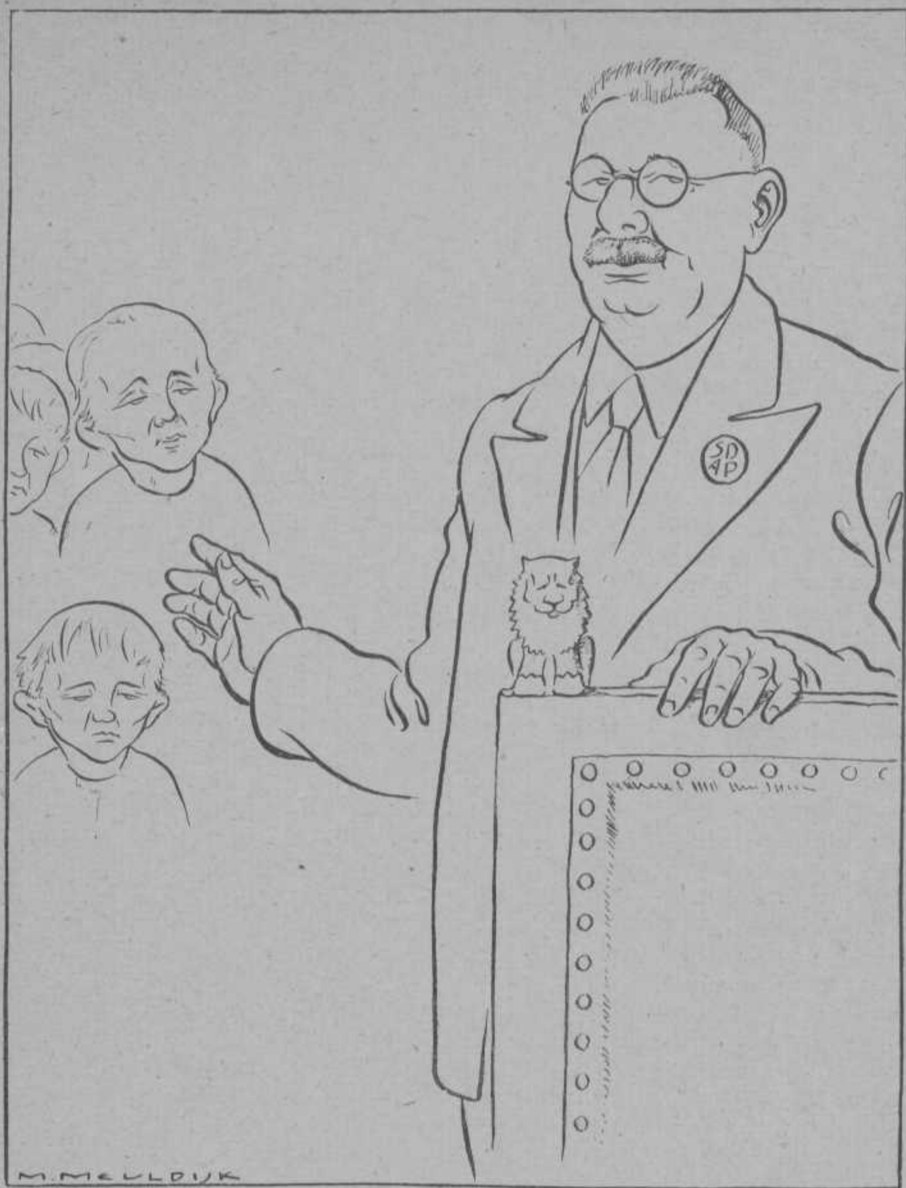
ARBEID — BROOD — VRIJHEID EN WELVAART!

Vecht mee met de arbeiders, die door alles heen de belangen van hun medearbeiders in de bedrijven, in de werkverschaffingen en bij de stempellokalen voorstaan!

Geen lapwerk, maar Nationaal-Socialistische opbouw!

Arbeider, bouwt mede!

HOU ZEE!

MINISTER VAN DEN TEMPEL: *„Ondervoede kinderen in Nederland? Allemaal fantasterij van de N.S.B. Zie eens hoe heerlijk gezond en blozend zij er uit zien".*